

se da tudi dobra kolomáz napraviti. V ta namen se velik prazen lonc do verha v zemljo zakoplje in z gosto drateno mrežico pokrije; drugi manjši lonc se napolne s kebre in povezne nad uniga v zemlji; potem se zakuri okoli kebroviga lonca; oginj umori kebre in obilo masti iz njih v spodnji lonc izleče.

Koliko tisuč in tisuč kebrov bi se na tako vižo v enim dnevu pokončalo! Koliko milionov prihodnjih červov bi se zatèrlo! Koliko sadú bi se ohranilo, ako bi se vsi kmetovavci zedinjeni tega dela lotili! Le tu in tam en priden si ne more pomagati. Zanikernost v pokončanji kebrov je kriva, da nam ta merčes tolikokrat toliko škode napravlja!
Anton Namre.

Poskušnja noviga v nasih krajih celò malo znaniga poljskiga in drugiga kmetovavskiga orodja.

Silno napredvanje učenost, umetnost in kupčije vleče za sabo tudi kmetijstvo, ga podpiraje v njega neokorni terdi hoji, in mu ponujevaje pripomočke k vedno veči povzdigi.

Kdor še ne vé, koliko kemia pripomore k povzdigi kmetijstva, naj bere Vertovcovo „kemio“, naj bere njega „vinorejo“. Kdor ne izume, kaj umnost zamore, naj se ozrè na delo železne ceste, zlasti kodar mostove zidajo, bo vidil kako lahko in urno teške kamne prekladajo, prepeljujejo in vzdigujejo; — naj se ozrè na izdelano železnico, in vidil bo, kako en sam parovoz vleče za sabo do 5000 centov s tako naglostjo, da 5 do 6 ur hodá v eni uri opravi, kar je sicer 300 močnih kónj poravni cesti z dolgo zamudo komaj zamoglo prepeljati; — naj pogleda na morji parobrode, kako hodijo svojo pot vsim vetrovam in viharjem nasprot; — naj se ozrè na naglo knjižno natisnilo, s katerim dva človeka zdaj več natisneta, kakor nekdanj 8; naj pomisli, kako delječ je prišlo pisanje, da se zamore tako naglo pisati, kakor se govori; — naj pogleda v nove popirnice, kjer z eno mašino na dan iz 35 centov cunj 20 centov popirja naredé! ali v olarijo, kjer z eno prešo na dan do 60 centov ogeršičniga semena sprešajo, in 30 pa tudi še več centov olja napravijo; — naj pomisli, da so mašine najdene, s katerimi se lanéno in konopno predivo s silno naglostjo lično, tanko, in v enako nit izprede, kakorsne nar boljši predica izdelatine more; — naj pomisli še krono vsih znajdb — naglost, s katero se misli in djanja po telegrafu naznanujejo. Iz daljnih krajev in tudi čez morje zvémo v malo minutah, kaj se tam godí. Vsaki dan opoldne zvéjo iz Prage v eni minuti po celi železni cesti cesarstva, koliko je tam ura, da se po nji vse ure na vsih kolodvorih enako popravijo.

Iz vsih teh prenapredb zamore kmetovavec soditi, da bi se tudi dalo popraviti in zboljšati marsikaj v njega ravnanji, polajšati obdelovanje zemlje, pomnožiti gnoj, zboljšati pridelke, živinorejo, sado- in lesorejo. Obilnost prebivavcov v nekterih krajih, sitnost v pridobljenji zvestih dobrih in urnih poslov in delavcov po spodobni ceni je že v večih krajih Europe in Amerike kmetovavce prisililo misliti, kako bi bilo mogoče z majhnimi potroški iz zemlje veliko in dobrih pridelkov pridobiti. Prehiteli so umni kmetovavci mnogih deželá z zboljšanim orodjem, z umno izvolitvijo vsakteri zemlji priličniga sada, z umnim pomnoženjem gnoja itd. druge

kraje, ki se stariga kopita deržé, takó da zamorejo svoje pridelke po nižjih cenah koristno spečati, starokopitneže tretji in lepe denarce iz njih dežel na-se vleči.

(Dalje sledí.)

O gojzdnih zadevah.

V 26. delu „državnega zakonika“ je razglašen ukaz c. k. ministra kmetijstva in rudnarstva od 24. aprila t. l. veljaven za Štajarsko, Krajnsko in Koroško deželo, ki se takole glasi:

„Dvomilo se je, kdo ima po obstoječih gojzdnih postavah za Štajarsko, Koroško in Krajnsko predpisano odkazovanje (zaznamvanje) lesa, brez ktereга odkazovanja nihče, ki ima zavolj služnosti ali sicer pravico ali dervašino v gojzdu, lesa, derv ali družih gojzdnih pridelkov za se jemati ne smé, sedaj opravljati, odkar so nehale biti grajšinske gosposke, ktere so to opravilo vsled njim izročeneга policijnega nadčuvanja nad gojzdi oskerbovale. Da se ta dvomba odpravi, se po dogovoru z ministerstvom pravosodja in notranjih opravil izreče, da imajo odslej tam, kjer je državna uprava opravilnike za varovanje gojzdov postavila, le-ti les odkazovati, — kjer pa tacih ni, pa lastnik gojzda ali pa tisti, kogar je on za varovanje gojzda pooblastil.“

„Ako bi se le-ti tistemu, ki za les prosi, ga odkazati branili, ali odlašali, ali sicer zadržke delali, se smé vsak, ki misli, da to njegove pravice krati, pri politični oblastni (okrajnem glavarstvu) pritožiti. Opomni se pa, da gré po gori omenjenih gojzdnih postavah in gojzdnih predpisih, ki sicer svojo postavno moč tudi naprej popolnoma obderžé, vsakterega, ki bi si les ali druge gojzdne pridelke brez omenjenega odkazovanja vzel, kakor pregrešnika zoper gojzdne postave kaznovati (štrafovati).“

Pogled v Bosno.

(Konec.)

Ohraniti si svoje pravice so se plemenitniki (žlahtniki Izlamu (turški véri) podvergli in kmalo ni bilo v Bosni nobeniga družiga, kot gospodovavci in sužni, Turki in kristiani. Prišel je sicer močni ogerski kralj Matija Korvin v deželo, ogerski kralji in nemški cesarji so zaporedoma gospodovali, cesarski vojskovodi so v 17. stoletji marsikako zmago obhajali in slavni Eugen je prvi turško moč v Banatu vničil. Še stojé v Belgradu terdnjave iz časov tega srečnega vojskovodja. V letu 1699 se je mir storil in meja odločila, kakor je še dandanašnji. Tudi primerje v Pasarovicu ni bilo srečno. V letu 1737 je vojvoda Hildburghauski celò Banjaluko posedel, pa tudi ni sreče imel. Od miru v Sistovu sklenjenem je vse pri starem ostalo. Kaj se je od tistiga časa v Bosni zgodilo in kakošne so razmere sedanje, je, bodi Bogu milo! predobro znano. Vsi veziri, ki so v Bosni bili, so bolj ali manj le za svojo mavho skerbeli. Koliko so morali kristiani davkov plačevati, koliko terpeti, tudi ni neznano. Ko se je Omer paša zoper vstajnike dvignul in jih lanskega leta vpokojil, so kristiani boljših dní pričakovali. Kako grozno so se goljufali, vé zdaj celi svet!

Černogorci so pokazali, da naj večja stiska je mati naj večje svobode. Oni so se rešili presilnega turškega jarma, tako, da Turčiji do zdaj ni bilo več mogoče Černogoro spet pod svojo oblast dobiti. Černagora je živ izgled, kaj da se zamore zgoditi, ako v Bosni prenapete strune ne odjenjajo. Zaporedoma so se gorski okrajji Berda Černigori pridružili, in Grahovo se bolj na Černogoro naslanja kakor na Turčijo. Serdito gledajo Čer-

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj X.

V sredo 19. maja (poznoživna) 1852.

List 40.

Poskušnja noviga v nasih krajih celò malo znaniga poljskiga in drugiga kmetovavskiga orodja.

(Dalje.)

Potrebo pripravniga noviga orodja spoznaje so gospod Fidel Terpinz predsednik c. k. kmetijske družbe Krajnske v lanski velki razstavi v Londonu, pa tudi na Nemškim razne kmetijske orodja nakupili z namenam, da naj se pri nas poskušajo, po skušnjah poterjene doma izdelajo in v splošno rabo vpeljejo.

Nakupili so sledeče orodja:

1. Amerikansko drevó, ki se samo brusi brez vse plužne, s kolescam na sprednjim koncu leseniga gredla, ktero se da po potrebi višji ali nižji djati za plitvo ali globoko oranje; zad ima dva ročnika; deska za brazdo obračati je iz vlitiga železa izdelana. Celo drevó je lahko, za delo vsake sorte zemlje pripravno; naredba bi ne bila ne teška ne predraga.

2. Angleško Rutlandsko drevó, tudi brez plužne, z dvema kolescama razne velikosti na sprednjim koncu gredla, po nju znižanji ali zvišanji se napravi, da plitvo ali globoko orje, manjši kolesce teče po celini, večji po brazdi tikama celine. Zad ima dva ročnika, je skozi in skozi železno, tedaj teško; njega naredba ni lahka, tudi ne dober kup.

3. Občno Angleško drevó, brez plužne le z enim kolescam na sprednjim koncu gredla, ktero se da znižati ali zvišati za plitvo ali globoko ral. Sicer je enako poprejšnjimu zdelano, je teško; naredba teška in draga.

4. Švercovo drevó ima namesto plužne blizo prednjiga konca kratkiga gredla leseno plazino na stebričku, kateri gré skozi gredel, in je napravljen za znižanje ali zvišanje, zad ima eno samo ročico, je zunaj lemeža in deske za brazdo obračati vse iz lesa, lahko, za ral teške in lahke, čiste in zarašene zemlje pripravno; naredba lahka in ne predraga.

5. Česko ruhadlo, s plužno, kratkim gredlam, zad z dvema ročnikama, železna deska za brazdo obračati je kratka, nad lemežem močno v tik z gredlam napravljena; razun lemeža in deske je vse leseno; naredba lahka in ne draga.

6. Drugo zboljšano ruhadlo enako poprejšnjimu, samo da železna deska bolj postrani gré, in da je za njo še ena daljši lesena deska.

7. Drevó gornje Austrie zlo enako Cugmajerjovimu, to da je gredel in plužna veliko krajši, brez kleš, da ima na gredlu ravno verh plužne na stebričku priterjen rink, za vajete skoz pretakniti,

kadar se s konji orje; zad ima dva ročnika, spodaj lemež in desko železno. Je za delo pripravno, in lahko, naredba lahka in ne draga.

Pri razstavi je bilo tudi viditi naslednje orodje:

8. Brana z nožmi (Skarificator, rezač) ima namesto zob 7 nožev enakih čertalam, zad z dvema ročnikama; naredba lahka in ne draga.

9. Jordanov rahljač, enak mali brani s sedmerimi zobmi, tode vsakteri zob ima na spodnjim koncu majhen lemežek nekoliko navpik postavljen; zad z dvema ročicami; naredba lahka in ne draga.

10. Enak rahljač z devetero lemežkov, ki bolj ravno gredó.

11. Brabantska brana na štiri vogle, ima 24 močnih železnih zob, kateri so vsi proti enimu voglu nekoliko zaviti, je precej teško napravljena, in se zna po potrebi na en, drugi ali tretji vogal napreči, zobje so na verh brane z vinticami (Schrauben) priterjeni; naredba lahka in ne draga.

12. Trebež (Reihenege). Branica s šestimi čertali, namreč spredej eno, v sredi dvě, in zad tri; čertala v drugi in v tretji versti so proti sebi zavihane, da plevél in korenine iz zemlje veržejo, kar se da potem z grabljami proč spraviti. Zad ima dva ročnika, naredba lahka in ne draga.

13. Burgerjeva sejavnica za turšico in fižol na dvéh kolesih, ki ima spred rivec dolg, da blizo tri pavce globoko v zemljo seže, po kterim turšica sama ali verstama z fižolam po zerni v lepim redu in po potrebi narazen v zemljo cepa. Zadej ima dva ročnika, naredba ni teška.

(Dalje sledi.)

Vodila k sreči in blagostanju, za mestjane in kmetovavce.

Slavni K. S. Zachariä, bivši učitelj na Heidelbergkim vseučilišu, u denarstvu, gospodarstvu in obertniških rečeh jako zveden mož, mestjanam in kmetovavcam, ki svoje blagostanje hitro in obstavno povišati in poboljšati želijo, naslednje — gotovo zlata vredne — vodila nasvetuje:

1. Pomisli, da čas je gotovi denár. Kdor si na dan 1 goldinar prislužiti zamore, polovico dneva pa postopa ali brez dela poseda, ne smé misliti, če lih je postopaje le 10 krajcarjev izdal, da je to njegov edini potrošek bil; on je verh tega polenobi ne samo pol dneva, to je, 30 krajcarjev, temoč s potrošenimi 10 krajc. vred 40 krajc. potratil, ali prav za prav reči: zaverigel.

2. Pomisli, da iz denarja pride denár. Denar dnarje rodi. Ta mladi zaplod je pa precej zopet rodoviten.

NOVIČE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj X.

V saboto 22. maja (poznoživna) 1852.

List 41.

Poskušnja noviga v nasih krajih celò malo znaniga poljskiga in drujiga kmetovavskiga orodja.

(Dalje.)

13. Manjši in večji vertne grablje, s kterimi se grêde naglo poravnajo, zobje so vsi železni.

14. Večji in manjši vertne grablje po ravnih gredah žlebke napraviti, po kterih se lepo v versto zna sejati ali saditi, pozneje pa tudi ž njimi prisipati.

15. Švabski in česki cepci skozi in skozi debeli, zatorej dosti težji memo krajnskih.

16. Kôsa z grabljami za žito kositi.

17. Nova pinja od do sedaj rabljenih popolnoma razločna, v kateri se s točnim zibanjem sirovo maslo iz mleka odloči.

18. Majhna lopatica za vertni sadež zelje, peso itd. presajati.

19. Lopata za sadno in gojzdno drevjice presajati, enaka navadni, samo daje močnejši in da so stranice nekoljko v kolobar zavihane.

20. Valjar s sedežem, na kteriga se po potrebi valjar težeji in tečniši napraviti, delavec zna vsesti.

21. Angleška truga (škoporeznica) za slamo, pa tudi zgolj deteljo ali senó rezati, vsa železna; namesto vilic vlečeta dva rocasta valjarja za rezanje vloženo klajo pod nož; namesto kôse pri naši navadni trugi, pa režeta dva noža priterjena kolesu, ktero škoporeznik lahko okoli goni. Naredba teška in draga.

22. Reporeznica, tudi repji volk (Rübenwolf) imenovan, že davno znana in močno rabljena velika mašina, zdrobiti repo, peso in kavlje živini v klajo namenjene.

23. Angleški mlin ali drobač, mleti ovès, turšico (debelaćo) ali sočivje namenjeno za klajo živini. Popolnoma iz železa zdelan, naredba draga in teška.

24. Angleški drobač streti žita ali drobno sočivje, namenjeno za živinsko klajo, zlo enak poprejšnjemu.

25. Angleški šteklačar, ječmenove resine čisto odpraviti, brez ga šteklati. Naredba ni ravno teška, tudi ne sile draga.

26. Angleški drobač za preše zdrobiti, preden v mlin pridejo. Je zlo podoben reporeznici, razun verhajne truge, ktera je pri drobniku ožji.

27. Burgarja lušivnica za turšico lušiti, močno znana in rabljena mašina. Naredba lahka in ne draga.

(Dalje sledi.)

Vodila k sreči in blagostanju, za mestjane in kmetovavce.

(Dalje.)

7. Majhen dobiček, ki ti pogostoma dohaja, je bolji in mora se veliko več obrajtati, kakor velik dobiček, ki te le redkoma doletí. To je imenitno vodilo bilo po celim svetu zavolj neizmerniga bogastva slovečih tergovcov, bratov Rothschildov. Ako za kakšino opravilo ali za rabo čezmerin dobiček doseči hočeš, za prihodnje si slabo postelješ; kajti kdor ti je previsoko plačilo odrajtati moral in to potlej spozna, ne bode, če se le more ogniti, drugobart od tebe ničesar imeti ali kupiti želel. — Kdor svoje zemljiša hoče dobro u najem dati, naj jih dá za primerno najemšino, to je, za tako, ktera je u primeri z obrestmi kapitala, kar zemljiše veljá.

8. Kdor si brez potrebe veliko zalogo pripravi, ki ni ne za njegovo rokodelo, ne za obertništvo, ne za šiveš potrebna, je zapravljivec. Vsaka nepotrebna zaloga je mervta istinga, to je, istinga, ktera nobene obresti ne donáša. Marsiktera reč je vsaki dan manj vredna, na zadnje pa celò nič. Navadno se tudi z veliko zalogo ne gospodari ravno varčno. Tudi je ne moremo vselej lahko prodati, (še za boljši kup ne, kakor smo jo nakupili). Kdor pa kupuje, česar ne trebuje, bo kmalo prodal, česar potrebuje.

To so naravni in očitni uzroki, kteri umnimu gospodarju kupljenje nepotrebne zaloge zabranijo; pa pri nekterih rečeh je še družih, ravno tako važnih, in ki précej veliko škodo prinesejo. Mnogo reči in imetja namreč so tako imenovane žreče istinge, to je, posestva, ktere po troških, za njih ohranbo potrebnih, svojo lastno vrednost požrejo. Tu spadajo krasne poslopja, konji, drago pohišje, srebernina, zlatina in veliko družih tacih reči. — Pameten gospodar kupi tedaj le neobhodno potrebno, ter pomisli, da za denar zamore vselej dobiti, kar hoče. Z imetjem marsiktere reči imamo veliko nadlogo, preden ga u denar spravimo, posebno kadar smo persiljeni prodati ga.

9. Kdor ne vaga, je brez blaga. Tergovec, kteri bi celò nič ne vagal, ali ki bi hotel se proti vsaki nevarnosti vedno zavarovati, ne more obogateti, dostikrat clò oboža. Vsaki, ki hoče kaj pridobiti, mora kaj vagati, to je, prihodnje okoljšine prerajtati in dobro premisliti, koliko dobička ali škode bi utegnulo iz teh ali unih okoljšin izvirati; rékli smo: dobro premisliti, ker „brez glave storjeno, gotovo skaženo“. Vagati se pa le toliko smé, kolikor natanjčen prerajt, temeljite ved-

Poskušnja noviga v naših krajih celò malo znaniga poljskiga in drujiga kmetovavskiga orodja.

(Dalje.)

Kmetijska družba, deržaje se stariga prigovora: „dobro staro prihrani, boljšiga noviga se poloti“, je poskusila 6. dan t. m. na svojim vertu na Poljanah v pričo velike množice verlih možakov kmečkiga in gosposkiga stanu, nekteri celò iz sosedniga Štajarskiga, razno novo in stareji orodje, in veselje je bilo viditi s kakošno marljivostjo so vsi pričujoči opravilo razstavljeniga in poskuševaniga orodja pregledovali, primerovali, se skušinj z lastnimi rokami vdeležili in rabo orodja brez enostranosti cenili. Samo neka dva terdovratneža sta bila vmes, ktera sta neprenehama trobila, da naše staro davno drevó in naše staro davno domače orodje je za obdelovanje krajnske zemlje edino pripravno in vse drugo nič ne veljá; tode znati jima je bilo po žganjopuhu, da jima je žganjiče razum pomračilo.

Med drevesi je bilo Amerikansko, ki se samo brusi, čez vse dobro, prilično in za naredbo enoglasno spoznano, in brez dolziga pomislika je več pričujočih naročilo pri gospod predsedniku amerikansko drevó.

To drevó orje po volji oratarja plitvo ali globoko; vprežena živina ga memo staronavadniga dosti ložji vleče, reže brazdo do 9 palcov široko in jo popolnoma oberne; oratar malo terpi, in ima pri obračanju malo vzdigovati. Je za rabo koristno po ravninah, pa tudi v bregih, ako niso zlo stermi; enako dobro dela v teški kakor lahki brazdi, v zarašeni kakor v čisti zemlji; gré ohlapno za malo terpečo živino, brez da bi se mogli oratar in živina poustiti, kot pri našim drevesu. Pri tem drevesu en sam človek vse opravi.

Pervo po amerikanskim v dobrim delu in pripravnosti, zlasti pa v lahki napravi je bilo spoznano Švercovo po vsim svetu slavnoznanó drevó. V rahli ali terdi brazdi plitvo ali globoko, na čisti ali zarašeni njivi po ravninah ali bregih povsod enako obrača lepo brazdo. Tudi pri tem drevesu oratar samec malo terpi, tode mora bolj paziti, in ročnika ne smé iz roke spustiti. Kar je videz razodeval, mora naprežena živina pri tem nekoliko več kot pri amerikanskim vleči. Na Fužinskim gradu pod Ljubljano orjejo že dve leti zgol s takimi drevesi, hlapci so se jih s takim veseljem poprijeli, da prejšnjih dreves več ne pogledajo, spoznaje, da se s Švercovim drevesom lepši, koristnejši in ohlapnejši delo opravlja kot z navadnim domačim.

Angleško Rutlandsko popolnoma železno drevó orje dobro, enako pred imenovanimu, ima po verh še dobro lastnost, da enkrat zastavljeno reže in obrača lepo brazdo brez vsiga deržanja za ročnike; zatorej s tem drevesom ravno tako en sam človek zna orati, kot s prednima dvéma, da si je ravno dolgo; tode njega prenašba pri obračanju je huda zavolj velike teže. Zato je le priporočiti posestnikom dolgih, ravnih in ne kamnitih njiv.

Enako Rutlandskimu v opravi je občno-angleško, toda vedno pazljivost oratarja potrebuje, kteri mora vedno za ročnike deržati.

(Dalje sledi.)

Vodila k sreči in blagostanju, za mestjane in kmetovavce.

(Dalje.)

11. Delaj pridno, pa ne delaj presilno! Za

pridniga delavca je u vsakim germu kos kruha, pod vsakim kamnam krajcar. Pa vsaki reči sta odločena čas in mera. Torej svojih moči ne napečaj presilno; privoší sebi in drugim tudi praznike in ure počitka. Naj se delo primerno s pokojem versti! Po dokončanem delu je dobro počivati; po počitku gré zopet delo hitrejši od rok.

12. Prihranítva je pridobítva. Kar si človek prihrani, je gotov dobiček. To nar bolj skušnja uči. Prihrani naj si pa vsakter, kolikor mu je mogoče, za dni starosti, bolezni, nesreče. Jugoslavenska poslovica modro velí: „Čuvaj bele denarje za černe dneve“.

13. Bolje je še imeti, kot še le loviti. Tega vodila se je treba u vsakim hišovanji skoz in skoz zvesto deržati. Torej ne zanašaj se na noben dohodek, dokler ga nimaš, na nobene denarje, dokler jih nimaš u roci. Previdnimu gospodarju mora včasih manjši pa gotovi znesek še bolj po volji biti, kakor večja skupnina taciga, ki je u ptuji nevarni roci, ali kteri še po oblakih prihodnosti plava.

(Dalje sledi.)

Potovanje

po nekterih jugo-slavenskih krajih.

Spisal M. Verne.

11. pismo.

14. kimovca 1851.

Dragi prijatelj!

Vganil sim jo bil — dež je lil tri dni skoraj neprenehama, jez pa sim se vsaki dan dvakrat z veseljem v toplicah kopal, kakor je tukaj navada. Toplice so majhna vas, ne dalječ od Kerke. Voda, ki je čez 30 R. stopinj gorka, izvira iz nekiga siviga apnénika in nima nobeniga duha ne posebniga okusa. Hvalijo jo posebno za mertudne in take, ki jih po udih terga; pa tudi v mnogih družih boleznih neki dobro pomaga. Nad zvirkam je veliko poslopje kneza Turjaškiga, in v tem poslopji trojna kopelj — za gospodo, za bolne vojake in bolj premožne kmečke ljudi, ki vsakrat nekoliko plačajo, in za uboge brez plačila. Poslednji dve stenisko obokani. — Ko se v kopelj pride ali iz nje gré, je navada, kakor mende tudi v drugih toplicah, tiste, ki so že v nji, ali ki še dalje ostanejo, po nemško pozdraviti: „Gott segne das Bad“. Mene je to pozdravljanje posebno veselilo, ker so vsi — eden z debelim, drugi s srednjim, in spet drugi s tanjkim glasom — odgovarjali in je vsak ravno te 4 besede natanjko ponavljal: „Gott segne das Bad“. Čudil sim se, de se nihče ne prederzne teh besed saj toliko spremeniti, de bi odgovoril: „Gott segne es!“ Take opice smo.

Ko se je bilo zvedrilo, sim jo v Soteško dolino, in dalje čez Rosek, Poljane in Cernomošnico odrinil. Tu sim bil spet v Kočevski vojvodini. O prihodu nemških Kočevarjev na Krajnsko sim že govoril. Po pravici pa reči, gotoviga mende nihče ne vé, ko de so Kočevarji Nemci vsred slovenske zemlje. Posebna hvala jim gré, de so, tako dalječ od nekdanje domovine, že toliko stoletij svoj materni jezik, svoje starodavne šege in svojo nekdanjo obleko in z vsim tem svojo narodovnost ohranili. Ali bi ne bilo lepši in boljši, de bi bile tudi naše zale Slovenke pri starim ostale, namest de se z angleškim mušlinam in kambrikam šopirijo in v svilnim lišpu veliko denarjev potrosijo? — Gledé stariga neravno prijetniga nemškiga jezika v Kočevji nisim imel časa, kaj posebniga nabrati. Mnogo besed ima pri Kočevarjih drug pomén ko v navadnim nemškim jeziku, in mnogo so si jih tudi iz našiga slovenskiga narečja prilastili, kakor na primer ta izrek

NOVIČE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj X.

V saboto 29. maja (poznoživna) 1852.

List 43.

Postojnska jama.

Marskere dezele
Slavijo na moč,
Meglena tud Krajni
Umira že noč.

Popotnik! glej, jako
Se čudo odpre!
Stvarnika, ga čutiš
Pod zemljo, al nè?

Na Krasu prekrasnih
Dost biva reči,
Njih slava čez goro
In morje doni.

Kdor bliske in treske
Vladuje in grom,
Si nad in pod zemljo
Sozida svoj dom!

Ponosno uprašam
Dezele okolj:
Imate kot Krajna
Tak slaven podmolj?

Kamnitne podobe
Nad tabo visé,
Od veka do veka
Stvarnika slové!

Konc Pivške doline
Postojna stoji,
Tam Pivka peneca
Pod skale bobni.

Cvetlice tak bele
Pod nebam je ni,
Kot bela iz kaplje
Se zdolej rodi!

Pod zemljo se skrije,
Skoz gore dervi,
In živo skalovje
Ke pesek drobi.

Res! jame enake
Na svetu je ni,
Nje slava čez goro
In morje doni!

Miroslav.

Kmetijske skušnje.

(Zakaj murvino seme nerado kali). Lansko leto se je sploh tožilo, (na vertu Ljubljanske kmetijske družbe že 2 leti), da seme ni hotlo pognati. Dolžilo se je slabo seme; zna biti, da lani, ko se je toliko za-nj popraševalo in je o sili vsa soderga za setev dobra bila, je bilo tu in tam seme krivo. (Ljubljansko seme je bilo lepo.)

Ali vediti je treba, da murvino seme sploh nerado kali. Kdor ga pod milim nebam (im Freien) seje, naj nikdar ne pozabi, da se mu le bolj gorak svet prileže, da zemljiše mora biti v zatišji, in da terja nar bolji vertno zemljo.

Kdor nima taciga sadiša, naj ga v truge seje, ki se dajo z oknji zapreti (Treibbeet). Stava veljá, da ti ga bo v tacih gredah desetkrat več kalilo, kakor v nar bolje oskerbovanim zemljišu pod milim nebam.

Obilno kalenje semena je važna reč, tode srečo moraš imeti, da boš čas setve dobro zadel, ker na tem je vse ležeče. Pod milim nebam naj se seje murvino seme vselej še le konec majnika. (Wochenblatt d. steierm. L. W. G. Nr. 29.)

Še nektere nove kmetijske mašine.

Predsednik kmetijske družbe gosp. Fid. Terpinc je razun že imenovanih še naslednje nove mašine iz Angleškiga dobil:

1) Vodna sredobežna sesavnika (Centrifugal-Pumpe) močiti zemljiša ali jih na suho djati; to mašino, ktero je Apolds v Londonu znajdel in ki v vsaki minuti 25 veder vode 20 čevljev visoko vzdigne, goni voda; ona je v veliki Londonski razstavi tisti znameniti slap napravila, nad katerim so se ogledovavci toliko čudili.

2) Velika škoporeznica, ktero tudi voda goni, znajdena od Schmidt-a in tovarš., s 3 nožmi reže 5 sort rezanice od četert cola do 5 colov, v eni uri po dolgosti rezanice 200 do 500 snopčkov slame; ta mašina je dobila v Londonski razstavi medaljo pred vsimi.

3) Mlin za preše, znajden od Garrets-a, ki ga tudi voda goni.

4) Škotska pinja z železnim kolesam, znajdena od Young-a; pravijo, da ta pinja vse do sedaj znane pinje delječ preseže.

5) Tukermanova nar boljši lušivnica za turšico iz Noviga Yorka v Ameriki.

Vse te imenitne mašine zamore vsakdo viditi na gradu predsednikovim na Fužinah pod Ljubljano.

Poskušnja noviga v nasih krajih celò malo znaniga poljskiga in drugiga kmetovavskiga orodja.

(Dalje.)

Skušnje s českim ruhadlam so ga malo priporočevale; naprežena živina je teško vlekla, brazda se več razrivala kot obračala. Zna biti, da je manjkalo pripravne plužne in zvedeniga oratarja, ker sicer v družih deželah opravilo ruhadla visoko cenijo.

Zgornje-austrijsko drevó je pripravno za vsako ral, tudi na Krajskim je v več krajih že v rabi; potrebuje za vodstvo naprežene živine in drevesa samo eniga človeka, njega prenašba ob obračanju je lahka. Veselje je bilo viditi na Ponoviškem polji perve dni pretečeniga mesca sušca več takih dreves zapored vsako z enim param volov in enim človekam močno zarašeno brazdo lepo obračati.

Rezač (skarificator) se je skazal močno koristen v zlo špehasti in kepasti brazdi, jo zdrobiti, ali pa tudi zarašeno brazdo, preden se drugo preorje, zrezati.

Jordanov rahljač je posebno pripraven za rahljanje sprašenih njiv; namesto da bi tako njivo preoral, se delo enako koristno v kratkim s tem rahljačem opravi, in za setev še boljši kot z drevesam in zamudnim delam naredi. Kodar ajdi in ovsu

praho delajo, je tedej ta rahljač posebniga priporočila vredren.

Brabantska brana je prav dobra, kepasto zemljo zdrobiti; v ta namen se mora napreči na tisti vogál, proti katerimu so zobje zavihani; na nasprotni vogál naprežena zavleče lepo setev, ker lepo zameša seme in le plitvo v zemljo gré. Da srednjo mero v zemljo sili, se mora za eniga stranskih ogalov napreči.

(Dalje sledí.)

Slovanski popotnik.

Spisuje Fr. Cegnar.

* „Malo berilo za pervence“ je prišlo na svitlo. Od mojstra pisateljev, ki pišejo za ljudske šole, se smé le kaj izverstnega pričakovati. Knjiga je 15 pol debela in velja 15 kr. Dobí se pri Leonu v Celovcu.

* Sigmundova bukvarnica v Celovcu je dala v natis dva zvezka lepih podučnih in kratkočasnih povest. Pervi zvezek obseže: „Bratec in sestrica“ in pa: „Car Peter, tesar v Zardamu“, in drugi: „Divji Hunci pred mestom Meziborom“.

* Perva knjižica: „cvetje slovanskega naroda“ je prišla v Celovcu na svitlo. Za naročnike velja 10 kr.; dobí se v knjigarnicah vsih slovenskih mest, kjer 16 kr. velja.

* Mnogo se je že pisalo o potrebi vseslovanskega časnika, da bi zamogli priti k enemu vseslovanskemu književnemu jeziku. „Bčela“ to reč spet sproži in priporočuje: „Da naj se tak časopis v domišljevani (?) književni vseslavenščini v Pragi osnuje in po vsih slavenskih časnikih oglasi; da naj vsi slovanski časniki naročnino in dopisavce za omenjeni časnik nabirajo in da naj se dopisave natisnejo, kakor je pisavcu drago, v cirilici ali latinici, nikdar pa eden in ravno tisti sostavek v obojici skupej“.

* Slavni Lisinski v Zagrebu je dogotovil pevoigro „Porina“. Pisal je v Prago svojemu prijatlu, izverstnemu tenoristu Stegerju, da bi skerbel, da bi se v Pragi najpred igrala.

* Gosp. Kordež, nekdanji vrednik „Karniolie“ in Ljubljanskih nemških novin, je predložil ruskemu caru nekoliko tečajev Karniolie, v katerih so tudi podobe narodskih nóš na Krajskem.

* Ruski car je daroval za en iztis pesem bana Jelačića 100 cekinov.

* Djakovarski škof, g. Strossmayer je podaril višjemu gimnaziu v Oseku 5000 gold. za fizikalno pripravo in druge potrebe.

* V Pragi je prišel na svitlo „Krasorečnik“ pro mladež škol gymnazialnih a realnih od Vaclava Rozuma.

* Gospod Havalec oznani, da bo začel konec tega mesca v Pragi izdajati časopis pod naslovom: „Škola“, pädagogicky časopis učitelüm na školách obecných, hlavních, nižših realnih, rodičüm a vychovatelüm. Prišel bo ta časopis na dva mesca enkrat na svitlo, vsak bart po pet pol. Naročnina znese za pol leta 1 gold. 32 kr. s poštnino vred.

* Poljski pisatelj Jan Krolkowski piše izverstno delo pod naslovom: „O zawodzie i powolaniu artysty dramatycznego“.

* Poljski pesnik Roman Zmorski bo izdal dva zvezka prestavljenih serbskih pesem.

* Od poljske pisateljke Pauline Wilkonske je prišlo na svitlo delo pod naslovom: „Wiazanka literacka“ v Poznanju, ki zapopade mnogo lepih in znamenitih reči.

* Za česko književnost mnogozaslužnemu Hnevkovskemu se bo postavil spominek na Volsanskem svetem polji.

* Profesor Tomek zdeluje zgodovino českega kraljestva do 13. stoletja.

* Venceslav Vlasak je izdal več spisov Kristofa Schmidt-a v česko prestavljenih z mnogimi prav lepimi obrazi.

* Od kod imé dežele „Bukovina“? Knez Kantemir o zgodovini tega imena takole piše: „Ko je Štefan Velki, knez Moldave na veliki planjavi na Prutu leta 1496 Poljce pod njih kraljem Albrehtam premagal in jih 20.000 vjel, jih je kakor vole v jarm vpreči, silno veliko zemljiše preorati in jim bukovo seme (bukevco) saditi ukazal. Od tod nek imé Bukovina (bukovje, Buchenwald, Buchenland).“

Polovanje

po nekterih jugo-slavenskih krajih.

Spisal M. Verne.

12. pismo.

Dragi prijatelj!

Kmaló sim prišel čez bistro Kupo, ki Krajsko deželo loči od Horvaške. Cesta je dobra in pelje dolgo po neki široki dolíni; zemlja pa je nekako rudečkasta in ilova, in se mi ni nič kaj rodovitna zdela; prosó, ajda in turšica, ki je tod še rastla, je bila precej slaba. — Dvé uri sim se vozil prej ko sim v Modrušpotoku na krasno Luizno cesto prišel, ki iz Reke v Karlovec pelje. Tú sim bil visoko na hribu, in krog in krog se mi je odperl razgled tako rajski, da ga popisati nisim v stanu. Na desni sim vidil zelene, lepo obrašene griče in hribe vojne granice, — na levi mo-gočne Krajske in Štajarske gore, ki silno Savo obdajajo in kroté, — pred seboj pa nedopovedljivo krasno Horvaško ravnino, ki se mende več dní hodá v Slavonio in na Ogersko širi. Radosti poln sim se ji čedalje bolj bližal. Eno uro pod Modrušpotokam sim prišel v lepo dolíno, po kateri neka reka teče, ki ji Dobra pravijo. — Že mračilo se je, ko sim se zalimu Karlovcu bližal in v Dobovac prišel. Dobovac je prav za prav lepo Karlovško predmestje, kjer ima grof Nugent na prijetnim griču lep grad. Od tod je še malo več ko četert ure do mesta, ki je vojna terdnjava v širokim kotu med Kupo in Korano.

Mesto se imenuje Karlovec po austrijskim nadvojvodu Karolu, ki je tú okoli leta 1580 vojno terdnjavo zoper napade Turkov napravil. — Sred mesta, ki ni veliko, in ki šteje mende komaj 4000 duš, je velik terg, ki ga čvetero velic in lepih poslopij obdaja, namreč vojna orožnica, vojašnica ali kasarna, farna cerkev s frančiškanskim samostanom, in vojna zakladnica. Iz terga je viditi na vse strani po ulicah na krasen osip, in iz mestniga osipa dalječ okrog. Ko sim se bil na tergu obnašanja mladih Horvatic v beli obleki nagledal, ki so sadje in zelenjavo prodajale, sim šel frančiškanarje obiskat. Gosp. P. Evgeni Kacín, naš rojak, in že več let gimnazialni učitelj v Karlovcu, me je prijazno po mestu in okrog mesta spremil in mi vse okazol, desiravno je dež spet nagajal. V mestu sva ogledala farno cerkev, ki je dovolj prostorna, pa silno niska. Gosp. P. Evgeni mi je pravil, de je zato tako niska, ker je bilo treba zavolj mokrote tla že večkrat poviksati. Razun visociga prav lepiga zvonika mi je posebno to dopadlo, de sta v cerkvi na nekim stranskim oltarji dva svetnika — mende ogerski kralj, sv. Štefan, in njegov sin, sv. Emerik — popolnoma po huzarsko oblečena. Tako je prav — povsod naj se na-

nil, da ni več nekdanjimu podoben. Pa tudi pri tem ne bo obstalo, kakor je sedaj: vsako leto se bo kaj noviga znajdlo. O tacih okoljšinah ni tedaj varno, se terdovratno stariga držati, brez prevdarka: ali novo bi ne bilo tudi za me dobro? „Brez prevdarka“, pravim, ker vsaka znajdba ni za vsaciga, ni za vse kraje in ne vse za okoljšine dobra in prikladna, to je taka, da stroške pomanjša. Se je pa gospodar po izgledu drugod ali pa lastni poskušnji prepričal, da je nova reč očitno dobra in koristna spoznana, naj se ne obotavlja več, jo vpeljati berž v djanje; vsako odlašanje je po tem gotova zguba.

15. *Ne glej na groš, kjer gré za goldinar.* Varčen gospodar gleda res na vsak krajcar, da ga po nepotrebnim ne potrati, — kdor pa se boji groš iz rok spustiti, ki bi mu goldinar donesel, je bedák in tat svojimu lastnemu premoženju. Če na priliko, živini slabo pokladaš, češ da na piči kaj prihraniš, si boš prišparal pri nji morebiti 20 gold., — 100 gold. boš pa zgubil na gnoji, na mleku, pri delu. Če se ti škoda zdí za kacih par goldinarjev, ki bi jih izdati moral, da si grabne po senožeti izrežeš in vode na-njo napelješ, se ti prav zgodí, da na mest 10 voz sená prideláš komej dva.

(Konec sledí).

Poskušnja noviga v naših krajih celò malo znaniga poljskiga in drugiga kmetovavskiga orodja.

(Dalje in konec.)

Trebež se priporočuje v rabo na njivah, ki so s pirnico ali grano (Quecke), slakam (Ackerwinde) in drugim dolzim plevélnim koreničjem zarašene. Iz preorane zemlje izleče namreč trebež koreniče močno na verh, da se zamore naglo na kupe zgrabiti, in z njive spraviti.

Burgarjeva sejavnica je priporočiti posebno zemljakam, kateri veliko turšice sejejo, ker ona turšico lepo v verste seje, med kterimi se da pletev in osip z orodjem, ki se osipavnik imenuje (Häufelpflug) naglo in z malimi stroški opraviti; to da voditelj take sejavnice mora vedno paziti, da se rivec ne zatunha, in njiva prazna ne ostaja.

Žitna kôsa je v družih deželah močno rabljeno orodje; na Českim, Moravškim in Austrianškim vse žita sploh kosijo. Delo se veliko nagleje odseda, brez da bi se kaj več žita strosilo, kot pri žetvi. Tudi v naših krajih bi kazalo se tega orodja poprijeti, če se hoče prevelikimu plačilu, ki ga ževke zdaj terjajo, v okom priti, ktere gotovo péti, pa tudi še večji del pridelka poberejo. Vsak ročen kosec se bo kmali navadil žito kositi, ter ga bo na dan več pokosil, kot štiri ževke.

Lopata za drevjiče presajati je priporočila vredna, ker z njo se da drevjiče s kepo vred vzdigniti, in v enako izrezano jamico vsaki čas leta — tudi poleti — postaviti, brez da bi se rast ustavila.

Angleška škoporezna truga (škoporeznica) je priporočiti kmetovavcam, kateri veliko rezance potrebujejo, ker ona naglo reže. Kdor pa le malo rezance potrebuje, mu je oskerbljenje take truge predrago. Ravno to veljá tudi od reporeznice, od angleških drobačev za žito in sočivjo tretji, od angleškiga šteklačarja in od Burgarjeve koruzne lušivnice.

Veselje, preserčno veselje bi bilo slišati, da se bistroumni, radovedni in za svoj prid skerbni

Slovenci verlo poprijemljejo popravšinj in napredovanja v kmetijstvu, brez opustiti kar je dobriga stariga; — da pazljivo preišljejo in primirjajo novo starimu, in se poprijemljejo vsiga, kar jim bolj kaže. Kdor za naprej ne bode tako ravnal, se bode terdo védel, bo zaostal in zarijovel enako nar boljšimu železu, ki ni v rabi; in kakor rija železo naglo pokončá, tako tudi zaostali delavec ni za rabo. Kdo bi maral zdaj za čevljarja, kerparja, mizarja, kateri bi hotel po pred dvajsetletni ségi delati? Gotovo bi mu vsi osle kazali, namesti mu kaj zaslužka nakloniti. Sedaj moramo naprej si pomagati, če hočemo saj vstric s ptujimi deželami, pa ne predelječ za njimi zaostajati, sicer nas bodo zaterli in enako zarijovenimu železu vničili.

Kmetijstvo je, kakor vsaka druga vednost in kakor vsako drugo rokodelstvo, ktero se od leta do leta zboljšuje in namesto stariga slabiga boljši novo nadomestuje. Žive priče tega so nam tudi mnogotere nove znajdbe ali poprave kmetijskiga orodja, zlasti v tistih deželah, ktere so slavnoznané zavolj posebno zboljšaniga kmetijstva. Po našim orodju — izjemši naše kozolce — še nikjer niso popreševali; našiga drevesa (plugu) še nobena živa duša na celim svetu ni hvalila, kakor tudi našiga kolovrata ne. Če bi bilo naše drevó tako dobro, kakor si nekteri nasprotniki vsiga noviga domišljejejo, gotovo bi ga bili brali pohvaljeniga tu in tam, — bi ga bili vidili izrisaniga v podobi, kakor vidimo druge, — bi ga bili našli z medaljo ovenčaniga v kakošni razstavi; — ali vsiga tega ni duha ne sluha. In vunder tudi pri nas nimamo posebne zemlje; tako zemljo, kakor jo imamo mi, ki je tukaj pešena in lahka, tam ilovnata ali debela, tukaj kamnitna, tam močirna, plitva ali globoka itd., najdemo po celimsvetu, ki se le, kakor pri nas, po različnih krajih in legah spreminja. Z zemljo se tedaj nemoremo izgovarjati, da za to zemljo je le naše drevó dobro in nobeno drugo ne, ker še nikjer nismo slišali, da bi bila zemlja na Krajskim drugač, kakor je drugod po svetu.

Opustimo tedaj take prazne nespametne govorice, in brez da bi dobro staro zametovali se lotimo počasi, vsak po svoji moči, boljšiga noviga. Dr. O.

Potovanje

po nekterih jugo-slavenskih krajih.

Spisal M. Verne.

13. pismo.

Dragi prijatelj!

Tretji dan zjutraj sim Karlovec zapustil in se v Zagreb, poglavno horvaško mesto, podal. Cesta pelje po silno veliki krasni ravnini. Vsa ta ravnina ali cela okrajna od Karlovca do Zagreba, je restako lepa, de se ne bojim réci in terditi, de bi se smela z Lombarškimi okrajnami meriti, ko bi bila obdelena kakor gré. Zemlja je dobra in rodovitna, desiravno so tla sémtertjé nekoliko močirne, in še nikjer nisim lepši turšice vidil, ko v ti ravnini, posebno okrog Jaške. Ko bi tedaj rok in denarjev ne manjkalo — pa mende obojiga manjka — bi se dala okrajna, ki je že sama na sebi silno lepa, v kratkim v prav raj spremeniti, kjer bi se mnogoverstniga žita, sočivja, vina in naržlahtnejšiga sadja obilo obilo pridelovalo.

Vsiga tega se res že veliko prideluje; prekgore, ki ravnino na severni strani mejí, in ki se ji Okič